

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2000-2001

6 november 2000

BELEIDSBRIEF

Monumenten – Landschappen – Archeologie

Beleidsprioriteiten 2000-2001

ingediend door de heer Johan Sauwens,
Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Sport

INHOUD

Blz.

Omtrent het jaar 2000. Monumenten, Landschappen en Archeologie in Vlaanderen

Monumentenzorg	4
Inventarisering en bescherming	4
Monumentenbehoud via onderhoud en restauratie	4
Het varend erfgoed	7
De open-monumentendagen	7
Landschapszorg	8
Landschapsatlassen afgewerkt : een mijlpaal in de landschapsinventarisatie	8
"Aflijning" waardevolle landschappen	8
Nieuwe impuls voor landschapsbeschermingen	8
Schaderegeling voor beschermde landschappen gewijzigd	9
Wijziging van het decreet houdende de bescherming van landschappen in de steigers	9
Archeologie	9
Erfgoedzorg bij de aanvang van de 21ste eeuw	13
Monumenten her(be)leven	13
Beschermingsgericht inventariseren	13
Beschermen om te beheren	14
Vakkundig restaureren	15
Gehuisvest in monumenten	17
Bestemd als monument	17
De overdracht van het restauratief vakmanschap	18
Het kenniscentrum	20
Onderhoud	21
Varende monumenten	23
De Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen	23
De vrijwillige steun vanuit het veld	25
Landschappen	25
Op weg naar een actieve en geïntegreerde landschapszorg ook buiten de beschermde landschappen	25
Gebruik landschapsatlassen aanmoedigen	25
Naar een inventaris van de globale landschapskwaliteit	25
Wijziging van het landschapsdecreet biedt meer mogelijkheden	25
De belangrijkste wijzigingen	26
Het uitvoeringsbesluit tot instelling van een premiestelsel voor beschermde landschappen ...	27
Een decretaal initiatief voor integratie van landschapszorg in het ruimtelijk beleid	28
Eerste initiatieven op weg naar algemene landschapszorg	30
Conclusie	31

Archeologische monumentenzorg. Een collectieve bekommernis	32
Een Centrale Archeologische Inventaris	32
... voor een duurzaam archeologisch bodembeheer	32
Scheepsarcheologie	33
Archeologie. Ook in uw achtertuin	33

OMTRENT HET JAAR 2000. MONUMENTEN, LANDSCHAPPEN EN ARCHEOLOGIE IN VLAANDEREN

MONUMENTENZORG

Het jaar 2000 is een scharnierjaar voor de afdeling Monumenten en Landschappen. Er werd immers bijzondere aandacht besteed aan een interne procesanalyse van de eigen taken en werking in functie van de beleidsnota “Monumenten, Landschappen en Archeologie”.

INVENTARISERING EN BESCHERMING

Terwijl de inventarisatie van het bouwkundig erfgoed onafgebroken verder werd gezet, werd in 2000 de methodologie geëvalueerd en bijgestuurd. Uit deze analyse is gebleken dat het mogelijk moet zijn om eind 2003 het lopende inventarisproject te beëindigen wanneer het huidige publicatieritme wordt aangepast en volledige prioriteit wordt verleend aan het inventariseren. Anderzijds zal de inventaris sneller toegankelijker zijn via de mogelijke raadpleging langs het internet. Deelaspecten van de inventarisatie zullen voor een aantal gebieden uitbesteed worden.

In functie van de doelstellingen van de beleidsnota werd in 2000 eveneens het beschermingsbeleid geanalyseerd. Ondertussen werd een eerste aanzet gegeven om globale beschermingsdossiers uit te werken. Zo werd voor Voeren de bescherming ingezet voor 65 monumenten. Dit jaar zullen nog enkele systematische beschermingsprojecten ingeleid worden.

MONUMENTENBEHOUD VIA ONDERHOUD EN RESTAURATIE

Ook de restauratiepremieregeling werd kritisch geëvalueerd. In het najaar zal een nieuwe versie waarin gestreefd werd naar duidelijke en zo eenvoudig mogelijke procedures aan de Vlaamse regering worden voorgelegd.

In 2000 werd voor het restauratie- en onderhoudsbeleid volgende budgetten aangewend (in miljoenen frank):

restaurantiepremie

ba 52.03	zoo Antwerpen	20.7
ba 53.01	privé sector	411.5
ba 63.03	openbare sector	554.3
ba 63.04	sector eredienst	676.4

strategische projecten

ba 53.05	strategische privé	17.5
ba 63.12	strategisch openbaar	205.8

onderhoudspremies

ba 53.02	onderhoudspremie privé	56.8
ba 63.10	onderhoudspremie openbaar	35.8

totaal**1.978.8**

Drie voorbeelden van belangrijke restauratiedossiers in de Privé-sector waarvoor in 2000 een premie werd toegekend zijn de site Frateur en Lauwers te Boom, Het project Oude Kaasmakerij te Passendale en de eerste fase van het Celestijnenklooster te Leuven.

De restauratie van verschillende onderdelen van de baksteennijverheid in het gebied Noeveren te Boom kadert in een grotere museale functie van de streek met nationale en internationale uitstraling. De Ringoven Lauwers wordt een bezoekerscentrum en is de derde schakel naast de site Frateur en de laatste ambachtelijke steenbakkerij Lauwers in Noeveren. In totaal werd voor 18,9 miljoen premies toegekend (aandeel Vlaams Gewest).

Midden jaren dertig werd in de Oude Kaasmakerij Passendale de basis gelegd van de eerste industriële productie van kaas, via know-how die vooral geïntroduceerd werd vanuit Frankrijk en meer specifiek vanuit Normandië. De werking in dit bedrijf is een prototype van hoe het machinaal produceren van kaas de plaats innam van het ambachtelijke. Tengevolge van schaalvergroting diende het bedrijf zich op een andere locatie te vestigen kort na de tweede wereldoorlog. Met het project rond de Oude Kaasmakerij wordt in de eerste plaats de restauratie beoogd van het oude fabriekspand en de sfeer op te roepen van hoe zo een bedrijf werkte in de dertiger jaren. Met de nieuwbouw aansluitend op het gerestaureerde gebouw wordt het kaasverhaal in een ruimere dimensie geplaatst. Dit gebeurt enerzijds via een audio-visuele ruimte waar het kaasverhaal vroeger en nu getoond wordt en anderzijds via de tijdelijke tentoonstellingsruimte waar telkens bepaalde facetten van het kaasverhaal worden verteld. Het aandeel van het Vlaamse Gewest bedraagt in dit dossier 7,9 miljoen.

Het Celestijnenklooster werd gesticht in 1521 naar ontwerp van Rombout Keldermans. Het klooster werd opgeheven in 1784. De kerk, en verschillende andere delen, werden in de negentiende eeuw gesloopt. De restanten van het klooster werden bovendien geregeld aangepast in functie van een nieuw gebruik. Heden resten nog 3 vleugels van de pandgang (met kruisribgewelven overkluisd), en enkele aanpalende langsgebouwen (in min of meerdere mate aangepast) en de voormalige infirmerie. Na een jarenlange zoektocht voor een zinvolle herbestemming werd door de Katholieke Universiteit Leuven geopteerd om bij deze site een gecentraliseerde bibliotheek te huisvesten voor de faculteit Wetenschappen. Hiertoe wordt naast het relict een nieuwbouw geplaatst met bibliotheek, archief, leeszaal, didactische ruimten,... De resterende historische gebouwen worden gerevaloriseerd en hergebruikt in dit complex. De 3 pandvleugels zullen hergebruikt worden als leeszaal en tentoonstellingsruimte. In de eerste fase worden voornamelijk de oostelijke gebouwen aangepakt.

Twee belangrijke projecten in de openbare sector zijn het pakhuis Sint-Felix te Antwerpen en het kasteel La Motte in Sint-Ulriks-Kapelle (Dilbeek).

Het stapelhuis Sint-Felix gelegen tussen de Oude Leeuwenrui en de Godefriduskaai werd opgericht in 1858. De oprichting houdt verband met de eerste aanzet van de moderne haven van Antwerpen in het Bonaparte en het Willemdok: nadat deze dokken vrij gegeven waren voor burgerlijke doeleinden ontwikkelde zich hier de eerste havenactiviteit wat aanleiding was tot de oprichting van verschillende stapelhuizen. Het Sint-Felixpakhuis is hiervan misschien wel het meest imposante. Het gebouw stond lange tijd leeg; er werden verschillende voorstellen gedaan voor herbestemming, maar gezien de te grote impact van deze bestemmingen op de historische substantie van het gebouw werden deze ongunstig onthaald. Uiteindelijk werd door de stad Antwerpen het voorstel gedaan het pakhuis om te vormen tot de centrale bewaarplaats van alle archieven die thans over het grondgebied Antwerpen verspreid zijn. Op die manier kan het stapelhuis terug zijn functie van stapelruimte opnemen. Tegelijk werd gezocht naar een optimale ontsluiting van deze archieven door het inbrengen van de noodzakelijke publiekgerichte ruimten: hierbij werd voorzien in leeszaal en conferentieruimten. Om het geheel van het archief op een zo goed mogelijke manier te bewaren en de eisen van de brandweer met de betrachtingen van de monumentenzorg te verzoenen werd geopteerd voor het inbouwen van verschillende zelfstandige brandvrije containers waardoor het gebouw en zijn unieke structuur maximaal gerespecteerd worden.

Gezien de hoge kostprijs van deze werken werd het geheel opgedeeld in drie schijven. Een eerste schijf bedraagt 1216.211.387 Fr. waarvan 76.454.124 Fr. restauratieve werken. Hiervan neemt het Vlaamse Gewest 59.391.093 Fr. voor zijn rekening.

Het classicistisch kasteel La Motte in Sint-Ulriks-Kapelle, omringd met watergrachten en gelegen temidden van een bosrijk park, werd gebouwd naar ontwerp van architect Dewez in 1773, rond een binnenplein met drie flankerende gebouwen. De huidige fase is een sluitstuk van een reeds tientallen jaren lopende herbestemming van dit kasteel.

De gemeente wil hier namelijk een lokaal cultureel centrum in uitbouwen, als bijhuis van het cultureel centrum Westrand Dilbeek. Voorafgaandelijk werden reeds de rechterzijvleugel en de hoofdvleugel met restauratiepremies gerestaureerd. De huidige faze voorziet de restauratie van de linkerzijvleugel. Na de restauratie zal hier een kleine horecazaak en een conciërgewoning in voorzien worden.

De werken worden geraamd op 29.783.907 F waarvan 19.124.411 F in aanmerking komt voor de premie. Aandeel Gewest 14.856.495 F

In het Kader van Brugge, Europese Culturele Hoofdstad 2002 werden verschillende projecten goedgekeurd, ondermeer de restauratie van de St-Salvatorkathedraal - aandeel gewest 73.1 miljoen.

HET VAREND ERFGOED

Door de Vlaamse regering werd in 2000 een voorontwerp van decreet goedgekeurd voor het varend erfgoed waardoor in de toekomst eindelijk een aangepast beleid zal kunnen gevoerd worden. Varende monumenten zijn erg kwetsbaar indien onderhoud en herstellingen worden uitgesteld. De eigenaars, zowel particulieren als verenigingen, hebben echter vaak niet de financiële middelen om in dit noodzakelijke onderhoud te voorzien, onafgezien de vaak hoog oplopende kosten inzake liggelden. Het economisch nut van het varend patrimonium is bovendien dikwijls gering. Daarom wil dit decreet de nodige stimulansen geven om een deel van ons varend erfgoed voor de toekomst te behouden.

Belangrijke maatregelen werden genomen inzake integratie van het beleid inzake cultureel erfgoed met andere beleidsdomeinen. Zo werd een regeling getroffen in het kader van de wetgeving inzake ruimtelijke ordening voor de zonevreemde monumenten en het geïnventariseerde bouwkundig erfgoed. Tevens werd een opdracht gegeven inzake sociale huisvesting in beschermde monumenten en worden geen slopingspremies meer verleend voor gebouwen die vermeld worden in de inventaris bouwkundig erfgoed.

DE OPEN-MONUMENTENDAGEN

De Open Monumentendag was opnieuw een groot succes. Meer dan 500.000 bezoekers genoten van ons cultureel erfgoed. De databank op het internet werd tijdens dat week-end door 150.000 mensen geraadpleegd.

LANDSCHAPSZORG

LANDSCHAPSATLASSEN AFGEWERKT: EEN MIJLPAAL IN DE LANDSCHAPSINVENTARISATIE

In 2000 werd de atlas van de relictten van de traditionele landschappen voltooid. Voor het eerst is een overzicht beschikbaar van de nog aanwezige relictzones van de traditionele landschappen voor het hele Vlaamse gewest. Daarnaast worden in de atlassen ook de meest waardevolle landschappen (ankerplaatsen) aangeduid. Naast een atlas per provincie werd tevens een landschapskenmerkenkaart voor het Vlaamse gewest samengesteld. Deze duidt alle structurerende elementen en componenten van bovenlokaal belang aan. Het gaat om elementen van het fysisch systeem (reliëf, hydrografie,...), elementen van het natuur en cultuurlandschap (natuur, landbouw,...) en elementen uit de nederzettingsgeografie (nederzettingen, transport, industrie,...). Beide gegevenslagen zijn samengebracht in een syntheseskaart op Vlaams niveau. In het najaar zijn de voorbereidingen gestart om deze schat aan informatie bekend te maken en ruim te verspreiden bij een aantal doelgroepen zoals studiebureaus, openbare besturen, verenigingen, administraties... De veelheid aan informatie die deze atlassen en de landschapskenmerkenkaart bevatten, is samengebracht op een wetenschappelijk onderbouwde wijze. Alle gegevens en kaarten zijn gedigitaliseerd en kunnen gebruikt worden voor de beleidsvoorbereiding en de besluitvorming in andere domeinen zoals de ruimtelijke ordening en het landbouw-, natuur-, en bosbeleid. Nu al vormt deze gegevensbank een belangrijke bron van informatie voor de opmaak van gemeentelijke en provinciale ruimtelijke structuurplannen. Vanzelfsprekend zijn deze verschillende producten van de landschapsinventarisatie ook belangrijk om het landschapsbeleid te onderbouwen. Tot slot vormen al deze gegevens ook een historisch document. Het is een momentopname van de Vlaamse landschappen op de drempel van de 21 eeuw.

‘AFLIJNING’ WAARDEVOLLE LANDSCHAPPEN

In de tweede helft van het jaar heeft de Afdeling Monumenten en Landschappen met het oog op een nieuw decreet voor de erfgoedlandschappen ongeveer 450 gebieden, die in de atlassen zijn geselecteerd als ankerplaatsen, afgelijnd op schaal 1/25.000. Dit gebeurde overal in Vlaanderen op basis van dezelfde criteria en met een eenduidige werkwijze.

NIEUWE IMPULS VOOR LANDSCHAPSBESCHERMINGEN

Alhoewel in de tweede helft van het jaar de aflijning van de waardevolle landschappen prioriteit genoot werden dit jaar toch nieuwe impulsen gegeven aan bijkomende landschapsbeschermingen op basis van het landschapsdecreet van 1996. Voor acht nieuwe beschermingsvoorstellen werd de procedure tot voorlopige bescherming als landschap afgerond. Bovendien werden 7 landschappen definitief beschermd. Dit is een gevoelige toename t.o.v. de het beschermingsritme van de voorbije vijf jaar.

SCHADEREGELING VOOR BESCHERMDE LANDSCHAPPEN GEWIJZIGD

Inzake de vergoeding van schade ten gevolge van de bescherming van landschappen werd naar analogie van de bestaande regelingen inzake planschade en de bepalingen van het duinendecreet, in 2000 een decretaal initiatief genomen. Artikel 18 van het decreet van 16 april 1996 houdende bescherming van landschappen bepaalde dat de eigenaars en de overige belanghebbenden die bewijzen dat de waarde van het goed wordt verminderd door de voorschriften van de definitieve bescherming, van het Vlaamse Gewest een schadevergoeding kunnen eisen. Deze bepaling was dusdanig ruim geformuleerd dat excessieve schadeclaims konden ontstaan.

De nieuwe bepalingen zijn opgenomen in decreet diverse bepalingen van het jaar 2000 en hebben tot doel, enerzijds, de regeling van de schadevergoeding nader te omschrijven en te verduidelijken, en anderzijds, de zware financiële gevolgen van schade-eisen te beperken tot een redelijk niveau.

WIJZIGING VAN HET DECREET HOUDENDE DE BESCHERMING VAN LANDSCHAPPEN IN DE STEIGERS

In de lente van 2000 werden de voorbereidende besprekingen tot wijziging van het landschapsdecreet aangevat. Op 17 juli werd het voorontwerp tot wijziging principieel goedgekeurd door de Vlaamse regering. De MiNa-raad en de SERV formuleerden hun advies in de loop van de maand september. Op basis van deze adviezen werden enkele bijstellingen doorgevoerd aan het voorontwerp. In de loop van de maand november gaf de Vlaamse regering groen licht om het advies in te winnen van de Raad van State.

ARCHEOLOGIE

Om – zoals in de beleidsnota “Monumenten, Landschappen en Archeologie” gesteld - via een gecoördineerd beleid met ruimtelijke ordening een duurzaam behoud van de archeologische ruimtelijke kwaliteiten te realiseren is de realisatie van een CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS van onmiskenbaar belang. In de loop van 2000 werd in functie daarvan door het Instituut voor het Archeologisch Patrimonium (I.A.P.) gewerkt aan de voorbereiding en het opzetten van een databankstructuur en meegewerkt aan de opbouw van een samenwerkingsakkoord met de andere geledingen binnen het archeologisch werkveld. Nog dit najaar start dan ook bij het Instituut voor het Archeologisch Patrimonium een eerste inventarisatieploeg om deze beleidsinformatieve Inventaris tot stand te brengen.

Intussen steunde het IAP de uitvoering van zijn opdrachten inzake het beheer en de bescherming van het archeologisch patrimonium voornamelijk op een voortzetting van ad hoc inventarisaties en op de toepassing van artikel 5 van het decreet van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium dat bij een aantal bodemingrepen via een bindend advies archeologische interventies toelaat. Ofschoon het toepassingsgebied van dit instrument nog te beperkt is om met betrekking tot het bedreigd bodemarchief een integraal beheersbeleid te voeren, laat het het I.A.P. toch al toe om - al dan niet in samenwerking met lokale of bovenlokale archeologische diensten - in een niet onbelangrijk aantal gevallen via noodonderzoek de archeologische informatie te registreren. Zo werden door het I.A.P. tussen september 1999 en september 2000 in toepassing van artikel 5 van het archeologie-decreet 4.122 bouwaanvragen door behandeld. Ongeveer twee derden van deze aanvragen vereisten in min of meerdere mate een nazicht van archief, inventarissen, documentatie en bibliografie of aanvullende inventarisatie of prospectie.

Na evaluatie werden over deze bouwaanvragen de volgende adviezen uitgebracht:

- 3.116 “zonder bezwaar”;
- 5 “negatieve adviezen”;
- 1.001 “preventief onderzoek of controle tijdens de uitvoering van de werken”.

In de mate van het mogelijke werden deze preventieve onderzoeken en controles uitgevoerd door een provinciale, stedelijke of gemeentelijke archeologische dienst, waarvoor het I.A.P. zoveel mogelijk ondersteunend optreedt. Voor het grootste deel van het grondgebied van Vlaanderen blijft het I.A.P. evenwel de enige inzetbare actor.

Dit adviesbeleid en controles gaven aldus aanleiding tot 247 interventies door medewerkers van het I.A.P. zelf, waarvan meer dan 40 van minstens een week enige positieve resultaten opleverden. In functie van de beschikbare mankracht en de mogelijkheden tot het bekomen van externe financiële en/of logistieke ondersteuning, varieert hun aantal en omvang nog steeds sterk van provincie tot provincie.

De selectie van de onderzoeken waarvoor meer tijd en middelen worden gereserveerd is daarnaast voornamelijk gebaseerd op de waarde van de informatie die door de geplande werkzaamheden dreigt verloren te gaan. Noodgedwongen blijft grootschalig onderzoek nog tot een veel te klein aantal plaatsen beperkt.

In de provincie Antwerpen bood verkavelingen te Hove de mogelijkheid tot grootschalig onderzoek van een vroeg- tot vol-middeleeuwse bewoningskern (met heel wat nieuwe bevindingen), terwijl een bouwwerf in de Mechelse binnenstad belangrijke informatie verschafte over adellijke en religieuze bewoning *intra muros*. In de provincie Limburg bleef de activiteit voornamelijk toegespitst op de Romeinse stad Tongeren.

In de provincie Oost-Vlaanderen blijft Ename het voornaamste onderzoeksproject, alhoewel het accent hier nu verlegd is van de portus- en abdijzone naar preventief onderzoek in het kader van de restauratie van de Sint-Laurentiuskerk. Kleinere interventies gebeurden hoofdzakelijk in stedelijke contexten (Aalst, Ninove, Oudenaarde, Ronse). In landelijke contexten werden voornamelijk interventies door een provinciaal project-archeoloog ondersteund.

In de provincie Vlaams-Brabant blijft Tienen het voornaamste onderzoeksobject, met uiterst interessante bevindingen over de Romeinse agglomeratie en zijn grafveld, inclusief oudere (Neolithicum en IJzertijd) en jongere (middeleeuwen) bewoningsfasen.

De provincie West-Vlaanderen kende daarentegen een vrij intense activiteit van noodonderzoek op een tamelijk gevarieerd aantal sites, waarbinnen het meerjarig onderzoek in de Stad Ieper en het laatmiddeleeuws vissersdorp Walraversijde toch een bijzondere plaats innemen. Bijzondere vermelding verdienen eveneens onderzoeken die (zoals te Tienen) in grote mate mede door de bouwheer gefinancierd zijn, namelijk in de achterhavenzone van Oostende en Zeebrugge. Nieuw en bijzonder beloftevol is de ontdekking bij preventief onderzoek op een toekomstig bedrijventerrein te Uitkerke van wat een nederzetting uit de vroegste re-occupatiefase van de polders blijkt te zijn, wat aanleiding gaf tot de start van een nieuw grootschalig en langdurig onderzoek.

Naast deze noodopgravingen bleef de activiteit inzake bescherming van archeologische sites noodgedwongen zeer beperkt. Tot op dit ogenblik werd nog geen enkel beschermingsbesluit ter ondertekening aan de minister voorgelegd. Wel wordt momenteel een thematische selectie voorbereid van beschermenswaardige archeologische sites, zoals paleolithische en mesolithische vindplaatsen in relictten van duinenlandschappen in de Kempen, Gallo-Romeinse agglomeraties en middeleeuwse mottekastelen.

Ofschoon de grote druk van het uit te voeren noodonderzoek wist het I.A.P. toch een deel van de uitgevoerde (nood)onderzoeken wetenschappelijk te verwerken en te publiceren. Naast bijdragen over een 10-tal onderzoeken (o.m. Raversijde, Tienen) die eerlang in "Archeologie in Vlaanderen" zullen gepubliceerd worden, kunnen in dit verband de publicaties over de Keltische goudschat van Beringen en het Kasteel Diepesteijn te Steenhuffel vermeld worden. Zeer onlangs verscheen eveneens de uitgebreide monografie over "*Rekem. A Federmesser Camp on the Meuse River Bank*", uitgegeven in samenwerking met de K.U.Leuven.

Een positieve ontwikkeling is zeker de verdere uitbouw van de cel natuurwetenschappen binnen het IAP. Aldus kan de wetenschappelijke ondersteuning van zowel eigen onderzoek als onderzoek uitgevoerd door andere instellingen en diensten, nu uitgebreid worden van dierlijk bot en plantaardige resten tot onderzoek van pollen en menselijk skeletmateriaal. Voor andere categorieën bouwt het I.A.P. verder zijn samenwerking met vorsers en instellingen in binnen- en buitenland uit. In niet onbelangrijke mate draagt deze cel bij tot een groeiende internationale erkenning en waardering voor het werk van het I.A.P.

Naast kleinschaliger activiteiten, zoals de medewerking van het I.A.P. aan de nieuwe inrichting van het Stedelijk Museum Het Toreke te Tienen en het nieuwe museum Brusselse Poort te Mechelen, concentreerde het I.A.P. zijn publiekswerking vooral rond de projecten *Ename 974* (met aanwending van moderne technologieën en de ontwikkeling van nieuwe presentatiemethodes) en *Walraversijde*, respectievelijk in samenwerking met de Provinciebesturen van Oost- en West-Vlaanderen. Te Raversijde gaf dit aanleiding tot de opening van een nieuw bezoekerscentrum met museum en archeologisch park, en de co-uitgave van een boek (in vier talen): *Walraversijde 1465. De bloeiperiode van een vissersdorp aan de zuidelijke Noordzeekust*.

ERFGOEDZORG BIJ DE AANVANG VAN DE 21STE EEUW

MONUMENTEN HER(BE)LEVEN

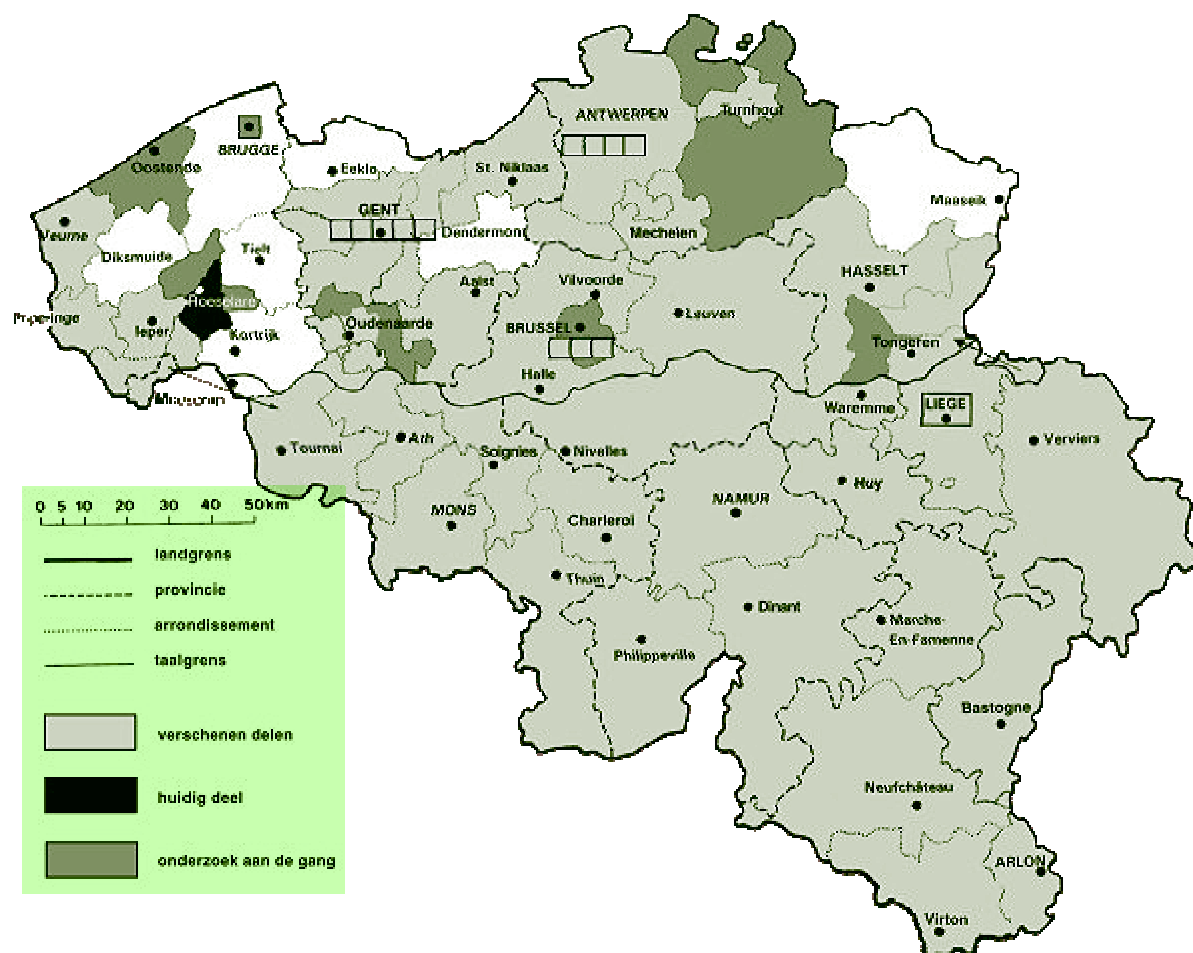
BESCHERMINGSGERICHT INVENTARISEREN

Doorheen de jaren was de verbinding tussen het inventariseren en het beschermen zoek geraakt.

De Vlaamse overheid heeft niet alleen de zorg voor het beschermde erfgoed maar moet aandacht hebben voor heel ons cultureel erfgoed. Hierbij kunnen de lokale besturen een belangrijke functie vervullen, onder meer door integratie van het cultureel erfgoed in de ruimtelijke structuur- en uitvoeringsplanning. Daarom is het belangrijk dat zij maximaal geïnformeerd worden over het aanwezige patrimonium. Gelet op de noodzaak om hiervoor zo snel mogelijk de nodige informatie ter beschikking te stellen zal de inventaris digitaal raadpleegbaar zijn via het internet.

Daartoe wordt het informaticasysteem Monumenten En LANdschappen InformatiE-systeem (MELANIE) verder uitgebouwd en verbonden met digitale kaarten zodat visueel informatie beschikbaar wordt.

Teneinde eind 2003 de lopende inventaris van het bouwkundig erfgoed van het Vlaams gewest af te ronden zal vanaf 2001 een versnelde inventarisatie plaatsvinden waarbij in de eerste plaats aandacht zal besteed worden aan de selectie van de voor bescherming vatbare monumenten. Wanneer de inventarisatie voor een gemeente afgerond is zal onmiddellijk een beschermingsdossier opgesteld worden en de informatie van de inventarisatie via het internet verspreid worden.

BESCHERMEN OM TE BEHEREN

De voorbije jaren werden beschermingsdossiers voornamelijk voor individuele monumenten opgesteld. Daarbij werd vaak veel aandacht besteed aan de omgeving wat leidde tot uitgebreide stads- of dorpsgezichten. De individuele motivering van de waarde voor elk monument met een uitgebreide beschrijving is een zeer arbeidsintensief proces onafgezien de tijdsverslindende verplaatsingen van de vaak erg verspreide dossiers. Om de doelstellingen inzake beschermingen zoals vermeld in mijn beleidsnota te realiseren zal in 2001 een vernieuwd beschermingsbeleid opgestart worden. Daartoe werd in het najaar van 2000 de administratie versterkt.

Het beschermingsbeleid zal verschillende sporen volgen :

In de eerste plaats zal in het kader van de lopende inventarisatie van het bouwkundig erfgoed onmiddellijk een selectie gemaakt worden van de voor bescherming vatbare monumenten. Deze selectie zal gezamenlijk beschermd worden.

De reeds afgewerkte inventarissen zullen systematisch geanalyseerd worden in functie van de selectie van voor bescherming vatbare monumenten. Externe beschermingsaanvragen zullen maximaal in deze analyse betrokken worden.

Individuele beschermingsdossiers worden zo veel als mogelijk vermeden.

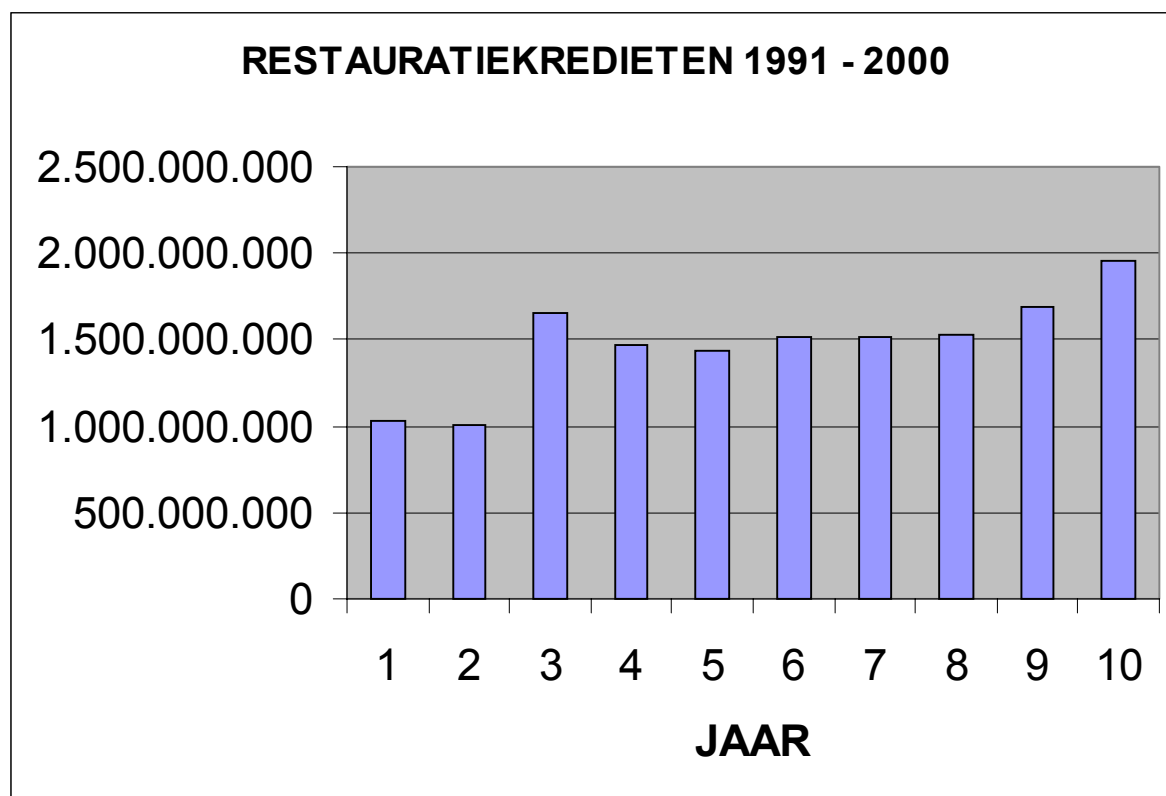
Dankzij dit nieuwe beschermingsbeleid zal het aantal beschermde monumenten gevoelig stijgen. Dit zal reeds in 2001 merkbaar zijn, maar, aangezien een beschermingsprocedure ongeveer een jaar in beslag neemt, vooral in 2002 doorbreken.

In 2001 zal tevens bijzondere aandacht geschonken worden aan de ruimtelijke aspecten van het cultureel erfgoed. Stads- en dorpsgezichten hebben hier een belangrijke impact. Gezien de administratieve belasting bij het beschermen van stads- of dorpsgezichten door de individuele betekening aan alle eigenaars, erfpachthouders of vruchtgebruikers en de beperkte mogelijkheden inzake financiële ondersteuning en inzake beheer zal onderzocht worden op welke manier de ruimtelijke aspecten beter gevaloriseerd kunnen worden. In afwachting van een gepast juridisch kader zullen de beschermingsdossiers voor stads- of dorpsgezichten beperkt worden.

VAKKUNDIG RESTAUREREN

Zoals de ouderdom onze lichaamscellen aantast, zo vreet ook de tijd de materialen van een monument aan. Waar chirurgie ons lichaam een ultieme reddingsboei biedt, is restauratie het allerlaatste middel om een beschermd goed bij benadering zijn vroegere uitstraling terug te geven. Zoals een chirurgische tussenkomst de mens nooit zijn oorspronkelijke eigenheid terugschenkt, tast ook elke restauratieve ingreep beetje bij beetje de authenticiteit van het monument aan. Opdat het monument hierbij echter zo weinig mogelijk aan oorspronkelijke cultuurwaarden zou inboeten, is het onze opdracht te waken over de kwaliteit van deze ingrepen. Daar deze taakstelling een permanent karakter heeft, is het wenselijk dat deze kwaliteitsbewaking in de vigerende regelgeving ingebouwd wordt. De aanpassingen en bijstellingen die thans aan de huidige restauratiepremieregeling worden aangebracht, schrijven deze integrale kwaliteitszorg in. Zo zullen ontwerpers voortaan geselecteerd worden op basis van criteria die relevant zijn voor de restauratie van monumenten in het algemeen en voor het betrokken monument in het bijzonder. Ze hebben betrekking op de vakkennis, ervaring, efficiëntie en effectiviteit. Ook de uitvoerders worden vooraf geselecteerd op basis van hun vakmanschap en restauratiespecifieke bekwaamheid. Het vakmanschap moet overwegend in hun eigen bedrijf aanwezig zijn. Met het oog op de kwaliteit van de werkzaamheden zal tevens een bijzondere ondersteuning worden gegeven voor specifiek voorafgaand onderzoek, zodat zoveel mogelijk alle specifieke vaardigheden waarover een uitvoerder moet beschikken vooraf bekend zijn en bijkomende werken zoveel mogelijk worden vermeden.

Om de restauratielast van maar liefst 7 miljard fr die op het Vlaams bouwkundig erfgoed rust, verder weg te werken wordt de opwaartse trend van de restauratiekredieten onverminderd aangehouden.

GEHUISVEST IN MONUMENTEN

Bijsturingen van de vigerende restauratiepremieregeling zullen het eveneens mogelijk maken om vanaf 2001 ruiterprojecten op te zetten tussen de monumenten- en de huisvestingssector. Door een aantal monumenten die zich daartoe lenen met sociale wooneenheden in te vullen, krijgt het verleden niet alleen een toekomst maar overstijgt het wonen in een monument ook zijn elitair of exclusief karakter. Om de sociale huisvestingsmaatschappijen tot dergelijke sociale erfgoedprojecten aan te sporen is het belangrijk dat tussen beide sectorale premieregelingen een compatibiliteit tot stand gebracht wordt. Door de restauratie- en huisvestingspremies op een geïntegreerde wijze in te zetten wordt immers die meerwaarde gecreëerd waarvan een louter sectorale benadering steeds verstoken blijft.

Sommige erfgoedprojecten zullen echter door hun omvang – ook met deze bijsturing – voor openbare besturen of alle daarmee gelijkgestelde instellingen, non-profit initiatieven of particulieren niet haalbaar blijven. Omdat voor zeer grote commerciële complexen een passende bestemming evenzeer de enige garantie is voor het behoud van het monument laat de nieuwe restauratiepremieregeling dan ook de mogelijkheid open voor commerciële of promotionele initiatieven. Om de privé-sector tot de ontwikkeling ervan aan te sporen wordt in die gevallen een beperkte ondersteuning van 10 % voorzien.

Bestemd als monument

Door het monument (opnieuw) te integreren in de samenleving wordt de instandhouding ervan het best verzekerd. Geef aan het erfgoed een (maatschappelijk relevante) inhoud én het beschermt zichzelf tegen teloorgang. Bovendien zorgt dit geïntegreerde behoud van de historische cultuurwaarden tegen de om zich heen grijpende vervreemding in, voor een grotere leefkwaliteit binnen de vertrouwde omgeving.

Het maatschappelijk reïntegreren van ons architectuurpatrimonium hoeft zich hierbij geenszins te beperken tot woonbestemmingen. De kwaliteit van het bestemmingsbeleid ligt precies in het implementeren van een bestemmingsprogramma dat zonder ook maar enige afbreuk aan de intrinsieke monumentwaarden in het monument inpasbaar is.

Het zoeken naar een eigentijdse, adequate bestemming blijkt echter voor grote monumentale complexen veelal geen sinecure te zijn. Omwille van de grote interactie tussen restauratie en bestemming voorziet de herziene restauratiepremieregeling voortaan dan ook de mogelijkheid om financieel tussen te komen in het (onder)zoeken van een passend hergebruik voor probleemmonumenten.

Om de monumentenverenigingen in Vlaanderen in dit verband aan te sporen meer en meer van een passieve naar een actieve monumentenzorg te evolueren wordt de dubbele restauratiepremie in de in herziening gestelde restauratiepremieregeling veel meer dan in het verleden een duidelijke stimulus om monumenten bij hun hergebruik een open karakter én bijgevolg een permanente belevings- en sensibiliseringswaarde te geven.

Op het werkveld dient zich echter niet altijd iemand aan om deze monumenten door middel van een nieuwe invulling een toekomst te geven. Daarom is het belangrijk dat de STICHTING VLAAMS ERFGOED zich over deze problematische erfgoedobjecten ontfermt. Daar met betrekking tot de monumenten die een moedwillig verval kennen, een strenger handhavingsbeleid zal worden gevoerd, wordt van deze STICHTING verwacht dat ze eveneens voor de hierbij onteigende grote panden als onthaalstructuur optreedt. Opdat deze Vlaamse “trust” de daartoe vereiste dynamiek aan de dag zou kunnen leggen zullen haar werkingskredieten met ingang van 2001 geleidelijk opgetrokken worden. Hierbij wordt van de Stichting Vlaams Erfgoed evenwel verwacht dat haar zorg zich van het gebouwd patrimonium verbreidt naar het landschappelijk erfgoed.

DE OVERDRACHT VAN HET RESTAURATIEF VAKMANSCHAP

Een restauratie tast steeds de authenticiteit van een monument aan. Om deze ingreep zo beperkt mogelijk te houden is het vooreerst belangrijk dat deze tot een tweelijnszorg herleid wordt. Gezien haar ultieme onafwendbaarheid dient zij met de vereiste vakkennis en deskundigheid uitgevoerd te worden. Meer dan in andere sectoren van het bouwbedrijf is in de monumentenzorg een technisch, wetenschappelijk verantwoorde en ambachtelijke werkwijze van zeer groot belang. Ieder monument is immers een unicum, een éénmalig artefact dat maar één keer kan ‘verknoeid’ worden. Een waardevol gebouw is trouwens meer dan een opeenstapeling van materialen, meer dan volume en ruimte, meer dan alleen maar het herbergen van een functie. Zijn spirituele en materiële cultuurwaarden geven een historisch gebouw een ziel, waarvan de onsterfelijkheid afhangt van de kwaliteit van de restauratieve ingrepen.

Haaks op deze betrachting staat het prangende probleem waarmee de monumentenzorg geconfronteerd wordt, namelijk het uitsterven van het kwaliteitsvolle en persoonsgebonden restauratieambacht. De vraag naar gespecialiseerde vaklieden laat zich voelen op de restauratiemarkt. Zowel bij onderhoud als bij restauratie stellen zowel de ontwerpers en de aannemers als de Afdeling Monumenten en Landschappen een tekort vast aan vakmanschap of wordt het zeer moeilijk om voor bepaalde disciplines ambachtslui te vinden. De groeiende behoefte situeert zich trouwens niet alleen op kwantitatief, maar ook en vooral op kwalitatief vlak. De kwaliteit situeert zich binnen het ambacht op verschillende terreinen: het technische, het theoretische en de ‘feeling’ voor het monument . Vooral dit laatste én/of de beroepsfierheid ontbreken.

De oorzaken voor deze problemen dienen gezocht op het vlak van de opleiding, de arbeidsmarkt (de vraag naar gespecialiseerde vaklui) en het onderzoek (het wetenschappelijk en technisch onderzoek dat het kwaliteitsniveau moet verhogen).

- a. Wat de opleiding betreft dient dringend gesaneerd en gecoördineerd. Een doelgericht en gecoördineerd onderwijsbeleid is nodig. Theoretische vorming dient aangevuld met praktijkwerk of liever praktijkwerk dient aangevuld met theorie. De opleidingscentra dienen georganiseerd buiten de bedrijven. Kleine bedrijven die meestal de ambachtelijke kennis in huis hebben, zijn spijtig genoeg meestal niet in staat om de volledige waaier van technische vaardigheden van een bepaald ambacht aan te leren.
- b. Op de arbeidsmarkt is het beroep van restaurateur (ambachtsman met gespecialiseerde opleiding) onvoldoende beschermd door de officiële erkenningsregeling voor aannemers. De erkenningscategorie D23 en D24 voor de restauratie van monumenten, die oorspronkelijk bedoeld was om te selecteren bij de keuze van aannemers en enkel vakbekwame aannemers te weerhouden, heeft inmiddels elke inhoud verloren.
- c. Het wetenschappelijk onderzoek dient gestructureerd en gecoördineerd te worden. Deze taak zal worden waargenomen door het wetenschappelijk kenniscentrum dat binnen de schoot van de Afdeling Monumenten en Landschappen wordt opgericht.

Binnen de restauratiesector stelt de overdracht van empirische kennis zich niet-limitatief maar in het bijzonder op het vlak van houtbouw, meer concreet vakwerkbouw, op het vlak van vits- en leemwerk dat onvermijdelijk samengaat met de restauratie van stijl-en regelwerk, op het vlak van pleister- en stucwerk, op het vlak van mergelbewerking, een streekgebonden activiteit in de provincie Limburg, op het vlak van stro-en rietdekken inclusief het maken van stropoppen, en op het vlak van het klinknagelen met betrekking tot de molenbouw en het varende erfgoed.

Enkele concrete voorbeelden

Mergelbewerking

Mergel is de meest karakteristieke bouwsteen in Zuid-Limburg. Door de eeuwen heen werd deze steen ontgonnen op Limburgse bodem. De meest bekende steengroeven waren Kanne en Zichen-Zussen-Bolder. Belangrijk hierbij is dat de levensduur van mergel grotendeels te maken had en heeft met het goede vakmanschap waarmee de mergelbewerker het materiaal ontginnen, bewerken en verwerken. Goede vaklui op dit vlak die de oude technieken van mergelbewerking en verwerking beheersen, zijn echter zeldzaam geworden. Op initiatief en onder impuls van Harry Jongen, een ervaren mergelbewerker, werd in 1990 door het Vormingscentrum van Hasselt gestart met het 'Mergelatelier Trichterheide'. Hier werd gedurende een achttal jaar de theorie en de praktijk van het mergelbewerken onderwezen en werd de mogelijkheid geboden om dit specifieke ambacht aan te leren of zich erin te vervolmaken. Dit heeft toch enkele vakbekwame mergelbewerkes voortgebracht. Spijtig genoeg is H. Jongen overleden en de cursus uitgedoofd. Een spoedig heropstarten van deze discipline dringt zich dan ook op.

Vakwerkbouw.

Uit de inventarisatie van het bouwkundig erfgoed in Vlaanderen weten wij, dat van de gebouwen in stijl-en regelwerk er in de provincies Antwerpen, Brabant, Oost- en West-Vlaanderen gemiddeld een honderdtal exemplaren bewaard bleven, terwijl in de provincie Limburg een paar duizend gebouwen of gedeelten ervan tot ons gekomen zijn en het landschap bepalen. De grote concentraties vinden wij niet in de steden, doch op het platteland : de Kempen, het overgangsgebied tussen Kempen en Haspengouw (bv. Diepenbeek : 144 gebouwen), het kanton Borgloon (de

gemeenten Alken, Kortesseem, Wellen en zelfs de stedelijke kern Borgloon waar zeer veel stenen huizen nog een houten kern hebben), de Voerstreek waar vakwerkbouw nog in belangrijke mate het landschap bepaalt.

Er zijn op de arbeidsmarkt geen of slechts enkele bedrijven aanwezig die een houten vakwerkconstructie kunnen restaureren. Voor het vitsen met vitsstokken, het realiseren van vlechtwerk en het lemen van vakwerkvullingen zijn er op enkele uitzonderingen na, GEEN vaklui te vinden. Om dit waardevol bouwkundig erfgoed te kunnen bewaren en om de eigenaars en gebruikers te stimuleren om deze gebouwen in stand te houden en/of te restaureren, dient dit hiaat zeer dringend ingevuld te worden.

Stro- en rietdekken, het maken van stropoppen (wijpen)

Hoewel deze techniek nog slechts zelden wordt toegepast, zou de opleiding van terzake bekwame vaklui, heel wat problemen voorkomen bij de uitvoering van restauratiewerken.

Bepleistering en stucwerk

De moderne spuittechnieken met eenlagige pleisters, zijn mede oorzaak voor het verdwijnen van specialisten terzake. Bepleistering volgens de middeleeuwse methode waarbij de pleisterlaag de muur volgt of het realiseren van gladde, tweelagige kalkpleisters en a fortiori stucwerkdecoratie en restauratie ervan zijn een dagelijkse activiteit in de monumentenzorg. Het vinden van goede uitvoerders is echter een permanent probleem.

Om naar de toekomst toe te verzekeren dat de instandhouding van het bouwkundig erfgoed op een kwalitatieve wijze én dus met respect voor de authenticiteit gebeurt, dient de nood aan passende opleidingen dringend ingevuld via empirische kennisoverdracht op het vlak van restauratietechnieken. Om binnen bestaande opleidingscentra terzake initiatieven te ontwikkelen zal bij wijze van experiment via facultatieve subsidies een stimuleringsbeleid gevoerd worden.

HET KENNISCENTRUM

Het uitbouwen van het documentatiecentrum van de Afdeling Monumenten en Landschappen tot een wetenschappelijk onderbouwd kenniscentrum vraagt belangrijke structurele aanpassingen. Het betekent de groei van een statische bibliotheek naar een dynamisch kenniscentrum. Hiertoe zullen in 2001 initiatieven genomen worden voor elk van de pijlers van het kenniscentrum.

Het documentatiecentrum zal verder uitgebouwd worden waarbij prioritaire aandacht zal besteed worden aan de ontsluiting en integratie van de archieven. Ook de toegankelijkheid van het documentatiecentrum dat een belangrijke loketfunctie voor het kenniscentrum moet vervullen, zal verbeterd worden.

Naast een vlotte toegang tot de fysieke documentatie wordt de elektronische ontsluiting een tweede pijler van het kenniscentrum. Hiertoe worden de databanken van de Afdeling Monumenten en Landschappen geïntegreerd in het Erfgoednet, een samenwerkingsverband tussen verschillende besturen en organisaties. Hierbij zal in 2001 gestart worden met een gemeenschappelijke GIS-component (Geografisch informatie-Systeem) op kadasterschaal in samenwerking met het Ondersteunend Centrum GIS-Vlaanderen. Voor de externe toegang tot de databanken wordt de website www.monument.vlaanderen.be, die een integraal beeld van de monumenten- en landschapszorg in Vlaanderen ophangt, verder uitgebouwd.

Een derde pijler van het kenniscentrum wordt de thematische facet-ontwikkeling. Lacunes in de kennis inzake monumenten- en landschapszorg betreffen vaak gespecialiseerde elementen die een eigen kennis en ervaring veronderstellen. Daarom zal in het kader van het kenniscentrum enerzijds (wetenschappelijke) studies uitbesteed worden om dergelijke lacunes op te vullen en zullen anderzijds de vakspecialisten die bij de afdeling werkzaam zijn een thematische invulling van het kenniscentrum realiseren.

Een belangrijk facet is het kostenbeheer. Bij de opmaak en evaluatie van een restauratiedossier is kostprijsanalyse van de verschillende opties een belangrijk onderdeel. Hiertoe moet in het kader van het toegepaste kenniscentrum dringend een aangepast instrumentarium ontwikkeld en ter beschikking gesteld worden.

Om de dynamiek van het kenniscentrum te realiseren zal als vierde pijler aandacht besteed worden aan vorming, zowel intern als extern, en aan opleidingsbehoeften, bijvoorbeeld in het kader van het beleid inzake de restauratieambachten en technieken. Om de beschikbare middelen zo efficiënt mogelijk aan te wenden en om de aanwezige kennis en informatie inzake toegepaste monumentenzorg optimaal te ontsluiten zullen de taken van het Vlaams Centrum voor Ambacht en Restauratie deels geïntegreerd worden in het kenniscentrum. Ter versterking van het monumentenveld zal het Centrum zelf zijn geleidelijke integratie in de Stichting Vlaams Erfgoed als overkoepelende organisatie voorbereiden. Om met de verschillende actoren inzake ambachten en restauratie een volwaardige interactie tot stand te brengen zal een begeleidingscomité worden opgericht om de werking van het kenniscentrum inzake toegepaste monumentenzorg te begeleiden.

ONDERHOUD

Daar elke restauratieve handeling, hoe miniem ook, op die authenticiteit ingrijpt, laat een restauratie zich enkel legitimeren wanneer het vergankelijkheidsproces waaraan de materialen waaruit ons historisch erfgoed bestaat onderhevig zijn, zich niet langer via regelmatig onderhoud laat ondervangen. Naar verduurzaming van de authenticiteit van ons cultureel erfgoed impliceert een kwalitatieve monumentenzorg dan ook een sterk uitgebouwde eerstelijnszorg in de vorm van meer én beter onderhoud. Regelmatig bouwkundig nazicht en onderhoud laat toe om met een minimum aan inspanningen en financiële middelen groot onheil te voorkomen. Niet onderhouden gebouwen vervallen daarentegen snel en kosten harde valuta aan zware, ingrijpende restauratiewerken om ze alsnog te redden.

In deze eerstelijnszorg is een cruciale rol weggelegd voor de provinciaal georganiseerde MONUMENTENWACHT. Om deze toe te laten zijn preventie-opdracht zo efficiënt én veilig mogelijk uit te voeren en aldus permanent onderhoud in de hand te werken en zal de aangepaste restauratiepremieregeling alvast een financiële ondersteuning voorzien voor ingrepen die vereist zijn om het gebouw gemakkelijk toegankelijk te maken voor onderhoudsploegen en hulpdiensten.

Om de Vlaamse overheid echter toe te laten vanaf het ogenblik van bescherming een nog efficiënter en accurater onderhoudsbeleid op te zetten is het wenselijk deze samenwerking met het intermediaire niveau verder uit te bouwen. Met de extra middelen die de Vlaamse overheid daartoe vrijmaakt is het de bedoeling om ondermeer een algemene verbreding van het werkveld van de MONUMENTENWACHT met aandacht voor het interieur evenals een betere integratie van de onderhoudsinspecties in het globale monumentenbeheer te realiseren. Door de onderhoudsrapporten als basis te laten fungeren van monument gebonden toestandsrapporten wordt de mogelijkheid gecreëerd om zich van ieder monument te allen tijde een beeld te vormen van de instandhoudingsvoorwaarden.

Ook met het lokale bestuursniveau zal gezocht worden naar passende samenwerkingsverbanden. Pas door op alle beleidsniveaus het monumentenonderhoud als eerstelijnszorg structureel verder uit te bouwen garandeert Vlaanderen de authenticiteit én bijgevolg attractiviteit van zijn materieel verleden.

Niet alle monumenteneigenaars zijn overtuigd van regelmatig bouwkundig nazicht in functie van een verduurzaming van de authenticiteit. Daarom is het wenselijk het onderhoudsbeleid met stimuli te onderbouwen. Een eerste maatregel die in die zin wordt voorgehouden, is het aanbieden door de Vlaamse overheid van een gratis eerste bouwkundig nazicht in het zog van de bescherming als monument. Om de eigenaars vervolgens tot opvolging aan te sporen zal naar analogie met het Brusselse Gewest én in samenwerking met de lokale besturen in de vorm van een vermindering van de onroerende voorheffing een fiscale stimulus worden uitgewerkt. Om van deze maatregel te kunnen genieten moet een monumenteneigenaar zijn beschermd goed evenwel regelmatig aan deskundig nazicht laten onderwerpen, het inspectieverslag via de gemeente aan de Afdeling Monumenten en Landschappen overmaken en de fiscale tegemoetkoming aan de uitvoering van urgente onderhoudswerken besteden.

Omdat het sensibiliseren en stimuleren van de bevolking, in dit geval van monumenteneigenaars tot regelmatig bouwkundig nazicht, het best gebeurt op het beleidsniveau dat ook het dichtst bij die bevolking(sgroep) staat, zal hierbij ook onderzocht worden hoe de lokale overheden – behalve via het beheer van de fiscale stimulus – verder en nauwer bij het onderhoudsbeleid kunnen betrokken worden. Als niet onbelangrijke actor in het monumentenlandschap heeft het lokaal bestuursniveau immers baat bij een efficiënt monumentenonderhoud dat door het inperken van het verval de restauratielast vermindert.

Voor de uitvoering van onderhoudswerken die de fiscale tegemoetkoming overstijgen kunnen de monumenteneigenaars verder beroep doen op de onderhoudspremie. Behalve een verhoging van de onderhoudskredieten wordt in het komende jaar ook een evaluatie van de onderhoudspremieregeling voorzien. Vooreerst zal hierbij getracht worden deze regeling nog beter af te stemmen op de noden die monumentenonderhoud specifiek stelt. Tevens zal bij het inzetten van dit instrument een grotere betrokkenheid van het lokale beleidsveld nagestreefd worden. Voor wat hun bouwkundig erfgoed, én in het bijzonder hun grote monumenten betreft, zullen de lokale besturen verder geresponsabiliseerd worden door het instellen – naar aanleiding van de vooropgestelde evaluatie van de onderhoudspremieregeling - van een onderhoudsenveloppe. Op basis van een onderhoudsprogramma zullen ze hierdoor ongeremd door administratieve handelingen aan het onderhoud van hun monumentaal erfgoed een permanent karakter kunnen geven en aldus aan hun voorbeeldfunctie concreet gestalte geven.

Varende monumenten

Verwacht wordt dat het decreet tot bescherming van varende monumenten in 2001 door het parlement goedgekeurd wordt. Door inmiddels ook het uitvoeringsbesluit, dat een beheerspremieregeling moet instellen, voor te bereiden is het een reële betrachting om nog hetzelfde jaar met betrekking tot ons - veelal met sloop of verkoop aan het buitenland bedreigd - varend erfgoed een beschermings- en beheersbeleid op te zetten. Voor deze aanzet worden dan ook de nodige kredieten voorzien.

De Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen

In de monumenten- en landschapszorg heeft de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen in de voorbije 160 jaar een historische rol gespeeld. Ook in de 21ste eeuw is voor dit oudste adviesorgaan van het land in de monumenten- en landschapszorg een niet onbelangrijke rol weggelegd. Meer dan ooit staat deze zorg voor ons cultuurhistorisch en cultuurlandschappelijk erfgoed voor grote uitdagingen zoals een integrale en (maatschappelijk) geïntegreerde aanpak. De erfgoedzorg is niet langer een antagonist maar een volwaardige medespeler in het ruimtelijk-maatschappelijk debat. Aan de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen is dan ook de opdracht gegeven zich als adviesorgaan aan deze nieuwe rol aan te passen door zich op een alerte en dynamische leest te herschoeien.

De vrijwillige steun vanuit het veld

Zoals ondermeer telkenjare bij de Open-Monumentendagen blijkt is de monumentenzorg in Vlaanderen steeds gedragen geworden door een sterk voluntariaat. Talrijk zijn de heemkundige verenigingen, geschiedkundige genootschappen of archeologische werkgroepen die een belangrijke antennefunctie vervullen in het monumentenlandschap. Niet zelden waren en zijn zij het erfgoedgeweten in onze steden en gemeenten. Sommige ruilen deze “passieve” bekommernis zelfs voor een actieve zorg door zelf als onthaalstructuur te fungeren voor een verwaarloosd monument in de eigen omgeving. Hierdoor plaatsen ze hun wijk of dorp niet alleen veelal op de cultuurtoeristische kaart maar zorgen ze door deze voorbeeldfunctie ook voor een permanente sensibilisering.

In het kader van het INTERNATIONAAL JAAR VAN HET VRIJWILLIGERSWERK wordt het onschatbaar belang van het voluntariaat dan ook extra onderschreven door projectsubsiëring te voorzien voor educatieve en sensibiliseringsinitiatieven die door lokale en streekgebonden vrijwilligersverenigingen worden opgezet.

LANDSCHAPPEN

OP WEG NAAR EEN ACTIEVE EN GEÏNTEGREERDE LANDSCHAPSZORG OOK BUITEN DE BESCHERMDE LANDSCHAPPEN

Gebruik landschapsatlassen aanmoedigen

In de lente van 2001 wordt een symposium georganiseerd over het landschapsinventarisatieproject. Het doel van deze organisatie is de landschapsatlassen en andere deelproducten van de inventarisatie een ruimere bekendheid te verschaffen en het gebruik ervan door de verschillende doelgroepen, zoals gemeenten, provincies, administraties van de Vlaamse overheid, studiebureaus, onderwijsinstellingen ... te stimuleren. Naast een CD-Rom, met al de gedigitaliseerde informatie voor meer professioneel gebruik, zal er ter gelegenheid van dit symposium ook een rijk geïllustreerd boek op de markt worden gebracht, waardoor ook het ruimere publiek kan kennis maken met de huidige situatie van het Vlaamse landschap.

Naar een inventaris van de globale landschapskwaliteit

De landschapsatlas die het historisch aspect benadrukt en de landschapskenmerkenkaart die het ruimtelijk aspect benadrukt, kunnen eenvoudig worden gecombineerd tot een geïntegreerde landschapskenmerken-kaart.

Om te komen tot een globale landschapskwaliteitskaart Vlaanderen ontbreekt echter een derde invalshoek bij de landschapsinventarisatie, met name de visuele- en belevingsonderzoek. Nagegaan zal worden hoe deze visuele - en belevingsinvalshoek kan worden ingevuld en hoe deze derde invalshoek met de beide voorgaande kan gecombineerd worden tot een globale landschapskwaliteitskaart Vlaanderen.

Wijziging van het landschapsdecreet biedt meer mogelijkheden

Het ligt in de bedoeling een meer integraal beleid inzake landschapszorg te voeren en de vooreerst de waardevolle landschappen meer te integreren in de ruimtelijke ordening, met name in de ruimtelijke uitvoeringsplannen (zie hierna).

Het is echter duidelijk dat een doeltreffende landschapsbescherming nog niet van vandaag op morgen in de ruimtelijke ordening kan gerealiseerd worden, omdat het lange tijd zal duren eer de ruimtelijke uitvoeringsplannen gebiedsdekkend voor gans het Vlaamse Gewest zijn opgemaakt. Het zal naar schatting zeker nog gedurende 10 à 15 jaar nodig zijn om te blijven werken met het huidige systeem voorzien in het "decreet van 16 april 1996 houdende bescherming van landschappen". In die optiek is het aangewezen om het decreet van 16 april 1996 houdende de bescherming van landschappen (verder het landschapsdecreet genoemd) aan te passen aan de noden die zich op het terrein voordoen.

De procedure tot wijziging van het bestaande decreet zal naar verwachting in begin 2001 worden afgerond met de bespreking in het Vlaams parlement.

De belangrijkste wijzigingen***➤ Regeling beheer van de beschermde landschappen wordt versoepeld***

Vooreerst wordt het luik inzake beheer van beschermde landschappen versoepeld. De verplichting om een beheerscommissie op te richten en een beheersplan op te maken blijkt in de praktijk vaak niet haalbaar, onder meer wegens het voorkomen van vele verschillende eigenaars. Doordat de beheerssubsidies zijn gekoppeld aan het beheersplan kunnen beheersmaatregelen niet worden gesubsidieerd. Daardoor raken eigenaars en gemeenten ontmoedigd. Het voorontwerp wil daaraan verhelpen.

Door de wijziging krijgt de beheerscommissie ook meer mogelijkheden om als een overlegplatform tussen de verschillende actoren te functioneren in plaats van de meer enge taak als loutere opdrachtgever voor het opstellen van een beheersplan. Echter gezien het belang van een beheersplan voor een beschermd landschap om de beheersdoelstellingen te verwezenlijken, is het nodig om de opmaak van dat beheersplan wel extra te stimuleren. Dit gebeurt door een extra stimulans in te bouwen ten voordele van de landschapspremie waarvoor een beheersplan noodzakelijk blijft. De onderhoudspremie die kan worden bekomen zonder beheersplan, zal merkkelijk minder bedragen. Op die manier worden alle betrokkenen aangemoedigd om instandhoudings- en onderhoudswerken waar mogelijk in functie van een beheersplan uit te voeren.

De landschapspremie wordt iets verhoogd tegenover het oorspronkelijke decreet - om het onderscheid tussen de onderhoudspremie en de landschapspremie nog meer te beklemtonen -, maar anderzijds is de mogelijkheid tot een dubbele premie afgeschaft. Daarom heeft deze wijziging geen financiële weerslag.

➤ Het doeltreffender maken van de beschermingsbesluiten

Een tweede aanpassing betreft het doeltreffender maken van de beschermingsbesluiten en het wegwerken van rechtsonzekerheid voor de burger. Er wordt duidelijk gesteld dat de verplichtingen voortvloeiend uit een beschermingsbesluit cumulatief gelden met eventuele verplichtingen die uit andere wetgeving voortvloeien. Zo wordt beklemtoond dat beschermingsbesluiten niet ondergeschikt zijn maar naast andere wetgevingen staan.

Ook zal voortaan de teeltkeuze van niet alleen historisch permanent grasland maar ook van overig grasland en akkerland in een aantal "groene" of "geelgroene" bestemmingen kunnen geregeld worden in een beschermingsbesluit. In het uitvoeringsbesluit met betrekking tot het beheer zullen hiervoor ook stimulerende en begeleidende maatregelen worden uitgewerkt.

➤ Aanduiden van karakteristieke gebouwen binnen een beschermd landschap

Een derde aanpassing betreft het feit dat net zoals bij stads- en dorpsgezichten karakteristieke gebouwen een belangrijke functie kunnen vervullen binnen een beschermd landschap. Voor hun instandhouding en onderhoud kan een gepast beleid worden gevoerd, zonder dat het daarbij de bedoeling is de instandhouding en het onderhoud van zonevreemde gebouwen te subsidiëren. Daarvoor is het nodig dat het decreet de aanduiding van karakteristieke gebouwen in een beschermd landschap mogelijk maakt. De gebouwen die opgenomen zijn in de inventaris van het bouwkundig erfgoed worden logischerwijze, binnen reeds beschermde landschappen, automatisch als karakteristiek beschouwd.

➤ Een aanzet tot algemene landschapszorg

In het huidige planproces van de ruimtelijke ordening en in de talrijke initiatieven van de verschillende overheden die een kwaliteitsvolle leefomgeving beogen, is het zonder twijfel duidelijk dat de zorg voor landschappelijke kwaliteiten en de bekommernis voor ons cultuurhistorisch erfgoed een essentieel onderdeel vormen. Om een ruimtelijk gedifferentieerd en gebiedsgericht landschapsbeleid te kunnen uitvoeren en op een gepaste wijze te kunnen participeren in voornoemd proces, is het noodzakelijk een aantal mogelijkheden te bieden.

Daarom wordt aan het landschapsdecreet een nieuw luik toegevoegd dat het moet mogelijk maken om stapsgewijs in heel het Vlaams Gewest tot een verdergaande landschapszorg te komen waarbij men zich niet langer beperkt tot de grenzen van de beschermde landschappen.

Op basis van de landschapsatlassen en de landschapskenmerkenkaart die na vaststelling door de Vlaamse regering een juridische basis krijgen wordt een onderbouwd gebiedsgericht beleid mogelijk.

Voor de relictzones van de traditionele landschappen die in de landschapsatlassen worden aangeduid, wordt voor bepaalde doelgroepen voorzien in de mogelijkheid tot het verkrijgen van een financiële bijdrage voor maatregelen die gericht zijn op het behoud, het herstel of de ontwikkeling van de cultuurhistorische of esthetische waarde van deze zones.

Een ander element betreft de mogelijkheid voor een financiële bijdrage ten behoeve van de cultuurhistorische of esthetische landschapskenmerken in definitief erkende regionale landschappen. Het is de bedoeling de regionale landschappen in de mogelijkheid te stellen om te werken met landschapsteams en landschapsanimatoren voor een actievere landschapszorg in hun werkingsgebied. Deze maatregelen beogen een meerwaarde voor het landschap in de betrokken regio's. Bovendien zullen afgestemd en aanvullend zijn op de taken die de regionale landschappen werden toebedeeld vanuit het decreet op het natuurbehoud en het natuurlijk milieu.

Deze nieuwe mogelijkheden voor algemene landschapszorg worden verder geconcretiseerd onder de titel "Eerste initiatieven op weg naar een algemene landschapszorg"

HET UITVOERINGSBESLUIT TOT INSTELLING VAN EEN PREMIESTELSEL VOOR BESCHERMDE LANDSCHAPPEN

Dit besluit van de Vlaamse regering zal spoedig na het in werking treden van het gewijzigde landschapsdecreet, worden voorgelegd aan de Vlaamse regering. Hierin worden de voorwaarden inzake oprichting, samenstelling en werking van de beheerscommissie bepaald, evenals de voorwaarden voor de opmaak en de uitvoering van beheersplannen voor beschermde landschappen.

Tevens zal dit besluit de procedures en de mogelijkheden vastleggen om de eigenaars of houders van zakelijke rechten in de beschermde landschappen premies

te laten ontvangen voor het uitvoeren van specifieke instandhoudings- of onderhoudswerken en van herstel- en verbeteringswerken die de erfgoedwaarden van het beschermde landschap ten goede komen. Het besluit zal een opsomming bevatten van werken en activiteiten die kunnen vallen onder die rubrieken. Ook voor het stimuleren van de opmaak van een beheersplan wordt de mogelijkheid van een premie voorzien. Het besluit zal de beheerders ook de keuze bieden om naargelang van de eigen werking te kiezen voor een forfaitair systeem of het klassieke systeem op basis van facturen.

EEN DECRETAAL INITIATIEF VOOR INTEGRATIE VAN LANDSCHAPSZORG IN HET RUIMTELIJK BELEID

In de beleidsnota Monumenten, Landschappen en Archeologie wordt aangegeven dat de landschapsatlassen (en in een latere fase ook de landschapskenmerkenkaart) een vertaling zullen vinden in de ruimtelijke uitvoeringsplannen via de structuurplanning op de verschillende bestuurlijke niveaus. Vandaag gebeurt dit reeds ten dele door het gebruik van de atlassen bij de opmaak van gemeentelijke en provinciale ruimtelijke structuurplannen. Niettemin wordt een verdergaande integratie beoogd.

In het voorjaar van 2000 startten de voorbereidende besprekingen om de belangrijkste landschappelijke waarden zoals opgenomen in de atlassen van de relictten van de traditionele landschappen te verankeren in de ruimtelijke ordening. Het gaat in wezen om de landschapsentiteiten met de hoogste erfgoedwaarde. Het zijn die gebieden die prioritair zouden in aanmerking komen voor een bescherming als landschap. Over geheel Vlaanderen zijn er bij benadering 450 van dergelijke erfgoedlandschappen geselecteerd, waarvan tot dusver (naar schatting) de helft slechts geheel of gedeeltelijk beschermd is als landschap. Het zou nog jaren in beslag nemen om al deze gebieden via de omslachtige procedure van de individuele landschapsbescherming een aangepast statuut te bezorgen bovendien wordt daarmee de eerder vooropgestelde integratie in de ruimtelijke planning niet gerealiseerd.

Door zich in te schrijven in de ruimtelijke planning, kan de landschapszorg ook een ruimere juridische draagwijdte en grotere effectiviteit verkrijgen. Volgens de huidige wetgeving zijn de beschermingsbesluiten immers zogenaamde individuele besluiten, die geen verordenende kracht hebben. De beschermingsbesluiten zijn bijgevolg ondergeschikt aan alle verordenende plannen, ook die van de lagere overheden. De bescherming moet zich steeds richten naar de bestemming van een gebied, zelfs als deze bestemming een bedreiging vormt voor het betreffende landschap. Strikt genomen betekent dit dat landschapsbescherming wordt beperkt tot verfijningen en detailinrichting binnen de ruimtelijke bestemming van een gebied.

Dit knelpunt wordt ten dele opgelost door de wijziging van het landschapsdecreet van 16 april 1996 die momenteel in procedure is (zie hoger).

Niettemin is het wenselijk om de integratie van het aspect landschap in het ruimtelijk beleid procedureel vorm te geven. Het doel van deze “procedurele” integratie is ervoor te zorgen dat er bij ruimtelijke plannings- en besluitvormingsprocessen een beleidsmatige reflex bestaat om het aspect landschap inhoudelijk te integreren.

De meest gekende manier van procedurele integratie is een bindend advies van de voor landschappen bevoegde administratie bij ruimtelijke plannings- en besluitvormingsprocessen (bpa's, vergunningen, ...). In het duinendecreet wordt er nog verder gegaan door vanuit een sectorale decreetgeving een absoluut bouwverbod op te leggen. Aangezien het de specifieke taak is van de voor ruimtelijke ordening bevoegde administratie om de verschillende ruimte-aanspraken vanuit een ruimtelijke visie ten opzichte van elkaar af te wegen, wordt een bindend advies van de voor landschappen bevoegde administratie niet wenselijk geacht.

Daarom zal het decreet op de erfgoedlandschappen dat wordt uitgewerkt in het jaar 2001 het kader vormen voor een selectie en aflijning op schaal 1/25.000 van deze landschappen met een hoge erfgoedwaarde. Tevens worden in uitvoering van het decreet ook de typische landschapskenmerken voor ieder erfgoedlandschap beschreven.

Verder omvat het decreet algemene voorschriften op Vlaams niveau inzake bescherming, beheer en ontwikkeling. Deze voorschriften gelden als basisbescherming voor alle erfgoedlandschappen.

Decretaal wordt evenzeer bepaald dat een overheid die binnen de in het decreet aangeduide gebieden een ruimtelijk uitvoeringsplan opmaakt, de algemene ontwikkelingsperspectieven op Vlaams niveau voor erfgoedlandschappen in stedenbouwkundige voorschriften dient te vertalen. Het spreekt voor zich dat ook de voor het gebied karakteristieke landschapskenmerken eveneens omgezet worden in de stedenbouwkundige voorschriften van het betreffende ruimtelijk uitvoeringsplan.

Tot slot zal ook worden geregeld dat een ontwerp van ruimtelijk uitvoeringsplan, dat gesitueerd is binnen een in het decreet aangeduid gebied, tijdens het openbaar onderzoek door de initiatiefnemende overheid eveneens voor advies wordt voorgelegd aan de voor landschappen bevoegde minister.

Dergelijke procedure waarborgt dat een ruimtelijk uitvoeringsplan dat aldus wordt vastgesteld en latere ruimtelijke uitvoeringsplannen die in de plaats zouden kunnen treden van het bestaande uitvoeringsplan, afgestemd zijn op de landschappelijke kenmerken van het gebied.

Aangezien het vergunningenbeleid gebaseerd is op de ruimtelijke uitvoeringsplannen, zijn maatregelen die geen rekening houden met de landschappelijke kenmerken uitgesloten.

Eerste initiatieven op weg naar algemene landschapszorg

In de beleidsnota worden een aantal verruimende maatregelen in het vooruitzicht gesteld.

In 2001 én na vaststelling van de wijziging op het landschappendecreet, zullen dienaangaande twee belangrijke initiatieven worden genomen.

- In het kader van het Programma voor plattelandontwikkeling (in toepassing van de verordening (EG)1257/99, verder POP genoemd) zijn door de Vlaamse regering een aantal milieumaatregelen uitgewerkt voor de landbouw. Daartoe behoren de beheersovereenkomsten die landbouwers kunnen afsluiten voor een reeks van beheerspakketten die nauw verband houden met natuurbehoud en/of landschapszorg in het agrarisch gebied. Deze opportuniteit moet maximaal worden benut.

De maatregel is als volgt opgevat:

voor het uitvoeren van beheerspakketten voor kleine landschapselementen in de relictzones van de traditionele landsschappen (212.000 ha), zoals die aangeduid zijn in de landschapsatlas, zullen landbouwers in hoofdberoep en nevenberoep een bijkomende financiële stimulans ontvangen van 30% boven op het basisbedrag dat is voorzien in deze beheerspakketten. Gezien deze maatregel reeds in de loop van 2000 is ingeschoven in het POP en dus de goedkeuring heeft van de Europese Commissie kan hiervoor een Europese cofinanciering worden bekomen.

- Zoals in de beleidsnota Monumenten, Landschappen en Archeologie werd vooropgesteld zal in 2001 eveneens werk worden gemaakt van de installatie van de landschapsanimatoren bij de regionale landschappen. Dit initiatief is eveneens overgenomen door het POP, m.n. in het hoofdstuk 9.3.9 dat handelt over het geïntegreerd plattelandbeleid. Zodoende zal ook voor dit project een Europese cofinanciering kunnen worden bekomen. De erkende Regionale Landschappen worden financieel in de mogelijkheid gesteld om op basis van een resultaatsverbintenis minstens één landschapspromotor in dienst te nemen. Gezien de specificiteit en de verschillen in werkwijze tussen een aantal Regionale Landschappen is het aangewezen om de resultaatsverbintenis en het takenpakket van de landschapsanimator enerzijds te ontwikkelen op maat van de verschillende Regionaal Landschappen en anderzijds maximaal in functie van de gebiedsgerichte noden inzake landschapszorg. Deze landschapspromotoren treden bemiddelend en faciliterend op ten aanzien van de betrokken overheden en particulieren (landbouwers, grondeigenaars en grondgebruikers...). Zij kunnen er voor zorgen dat het bestaande instrumentarium, zoals beheersovereenkomsten en allerlei subsidiereglementen beter worden benut door de betreffende doelgroepen. Zo wordt landschapsverschraling voorkomen en landschapszorg ook buiten de beschermde landschappen geactiveerd. Dit betekent concreet dat aan de bestaande projectteams van de Regionale Landschappen minstens één landschapsanimator wordt toegevoegd.

Het project van de landschapsteams dat eveneens in de beleidsnota is aangekondigd wordt voor het jaar 2002 in het vooruitzicht gesteld.

CONCLUSIE

De implementatie van een actief beheer van de beschermde landschappen, een extra financiële stimulans voor aanleg en onderhoud van kleine landschapselementen en de in het vooruitzicht gestelde inbreng van landschapsanimatoren, zijn stuk voor stuk projecten waarbij met positieve stimuli een beroep wordt gedaan op de actieve inbreng van de individuele burger, of bepaalde doelgroepen.

Daarnaast moet het decreet op de 'erfgoedlandschappen' leiden naar meer integratie in de ruimtelijke ordening.

Deze beleidskeuzes voor het jaar 2001 vormen het prille begin voor een nieuwe dynamiek in de landschapszorg waarbij de aandacht van het beleid zich hoe langer hoe meer zal richten op de landschapskwaliteit buiten de grenzen van de beschermde landschappen. Deze verruimde aanpak is nodig om de landschapswaarden in Vlaanderen op langere termijn te kunnen handhaven en op een aantal plaatsen te versterken of zelfs te herstellen.

ARCHEOLOGISCHE MONUMENTENZORG. EEN COLLECTIEVE BEKOMMERNIS

Doorheen de eeuwen heeft de mens het landschap in Vlaanderen herschapen tot één groot cultuurlandschap. Het archeologisch bodemarchief is er dan ook uitzonderlijk rijk. Door zijn grote kwetsbaarheid is dit erfgoed echter bijzonder gevoelig voor het voortschrijdende ruimtegebruik. Geïntegreerde maatregelen om te vermijden dat dit collectief geheugen niet ongeregistreerd op de schop zou gaan, zijn dan ook dringend nodig.

EEN CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS ...

Daartoe is het van cruciaal belang dat de archeologische bodemwaarden in Vlaanderen voorafgaandelijk zo vlug mogelijk op een wetenschappelijk onderbouwde wijze geïnventariseerd en in een geïnformatiseerde, aan GIS-Vlaanderen gelinkte CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS verwerkt worden. Het samenwerkingsverband dat specifiek vanuit deze betrachting rond het Instituut voor het Archeologisch Patrimonium werd opgezet met de andere actoren in het archeologische veld, zal worden geofficialiseerd teneinde de reeds verworven kennis en competenties maximaal te kunnen aanwenden. Dit moet toelaten binnen een aanvaardbaar budget en termijn de vereiste informatie bijeen te brengen. Met de kredieten die daartoe in 2001 extra worden ingezet, zal het Instituut voor het Archeologisch Patrimonium aan dit samenwerkingsverband uitvoering geven door middel van een projectteam inventarisatie en externe inventarisatieopdrachten die door de andere partners (zoals de universiteiten en de provinciale, bovenlokale en lokale archeologische diensten) kunnen ingevuld worden.

... VOOR EEN DUURZAAM ARCHEOLOGISCH BODEMBEHEER

Op basis van deze beleidsinformatie zal in 2001 in toepassing van het decreet van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium met betrekking tot de meest waardevolle archeologische monumenten een preventief archeologisch beschermingsbeleid opgestart worden. Daar in functie van een geïntegreerd erfgoedbeleid zich een coördinatie opdringt met de andere beschermingsinstrumenten zal de Afdeling Monumenten en Landschappen in overleg met het Instituut voor het Archeologisch Patrimonium, dat voor de wetenschappelijke onderbouwing zorgt, aan dit beschermingsbeleid invulling geven.

Naast dit beschermingsbeleid veronderstelt een effectief archeologisch monumentenbeheer ook voor het niet-beschermd archeologisch erfgoed een gecoördineerd beleid met de ruimtelijke ordening. Door de grote druk op de ruimte wordt dit informatierijk maar zeer kwetsbaar bodemarchief immers nog steeds in zeer veel gevallen zonder enige wetenschappelijke registratie vernietigd. Om voor vergunningsplichtige ingrepen in de bodem tot een efficiënte, weinig omslachtige

archeologische toetsing te komen is het vervolgens noodzakelijk dat de CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS zo vlug mogelijk vertaald wordt in archeologische waarden- en potentiekaarten. Naarmate deze informatie voor de 308 Vlaamse gemeenten door het Instituut voor het Archeologisch Patrimonium toegeleverd wordt, zal de Afdeling Monumenten en Landschappen – mede in uitvoering van de reeds principieel goedgekeurde *Europese conventie ter bescherming van het archeologisch erfgoed* (*Conventie van Malta*, 1992), die archeologie poneert als een integraal onderdeel van het ruimtelijke beleid van de Lid-Staten – er over waken dat de archeologische waarden naast de cultuurhistorische monument- en landschapswaarden in de ruimtelijke structuurplannen geïmplementeerd worden.

SCHEEPSARCHEOLOGIE

Ondanks het maritieme verleden van Vlaanderen richtte de archeologie in Vlaanderen zijn werking bijna uitsluitend op het archeologisch erfgoed op het land. Binnen de nieuwe opdracht die het Instituut voor het Archeologisch Patrimonium zal worden toegewezen en waarbij haar beleidsvoorbereidende en -ondersteunende wetenschappelijke opdracht zal versterkt worden en het specifieke luik archeologische monumentenzorg door de Afdeling Monumenten en Landschappen zal waargenomen worden, zal de scheepsarcheologie voortaan een nieuw aandachtspunt worden.

ARCHEOLOGIE. OOK IN UW ACHTERTUIN.

Omwille van de kwetsbaarheid van het archeologisch bodemarchief, dat evenzeer als het bouwkundig of landschappelijk erfgoed deel uitmaakt van cultuurpatrimonium, is het van cruciaal belang publiek en archeologie naar elkaar toe te brengen. Nog al te zeer is archeologie, en bijgevolg ook archeologische monumentenzorg, een spectaculaire, fascinerende activiteit in een Oosterse context. Dat wij intussen dagelijks op een misschien minder spectaculair maar daarom niet minder boeiend stuk eigen geschiedenis lopen, ontgaat intussen de meesten van ons. Om deze onwetendheid weg te nemen en de zorg voor ons ondergronds verleden tot een collectieve bekommernis te verheffen zal het Instituut voor het Archeologisch Patrimonium voortaan rond dit collectief geheugen een dynamische publieksgerichte werking opzetten.